

Je lah je kripoet

Nederlands-Indisch tactiel audioboek

De cium van Katrijn

Tableau de la troupe

De cium – kus – van Katrijn

- Een kleurrijk en losbladig poppentheater-kijk-ruik-voel-lees-luister-en-spielboek voor visueel beperkten en anderen – jong en oud.
- Het Nederlands-Indische tactiele audioboek bevat elf uitneembare dubbele bladzijden die voorzien zijn van twee zeilringen. De vilten pagina's bevatten traditionele poppenkastscènes met de oud-Hollandse Jan Klaassen en Katrijn en de Javaanse wayang-kulitclowns Semar, Nala Gareng, Bagong en Petruk.
- De poppenkasttafereeltjes spelen zich af binnen een stoffen kader met een batikmotief en stelt als het ware de omlijsting van een traditionele theateropening voor.
- Tekst in combischrift: twaalf rijmpjes, in de vorm van korte vraag-en-antwoordversjes en uitgevoerd in braille op transparant kunststof met daaronder de synchroon lopende tekst in drukletter. Al de rijmpje zijn gevat in tekstballonnen. Deze hebben een omkadering van een zacht aanvoelbare en gehaakte kunststofvezel.
- De titelpaginatekst is omgeven door een zwart-witte omlijsting. Dit suggereert de rechthoekige bamboelijst waarbinnen het wayang-speelscherm veelal is bevestigd.

Tactiel audioboek met geuren en een sprekende pen

- Houten kistje met 22 pagina's van vilt met poppenkastscènes in diverse stof- en materiaalstructuren, waaronder wol, leer, been en bamboe.
- Geuren: lavendel in het luifelmutsje van Katrijn, steranijs in de stoffen batikbuidel van Semar, duidelijk voelbare kruidnagel in het buideltje van Nala Gareng en de buidel en de dandang van Bagong bevatten foelie.
- Aan- en uitknop met het houten golekhoofd van de koningszoon Arjuna en de oppergod Shiva.
- Applausknop in de vorm van een gipsen beeldje van een bonang-speler (slaginstrument bestaande uit meertonige keteltrommen).
- Audio: ingesproken tekst, en naar keuze krontjongmuziek of gamelanklanken met draaiorgel.
- Volume- en tekst- en muziekknop.
- Audio-pen 'De Voorlezer' met tekst en muziek.

Attributen

- Tactiele rode mond met de tekst 'De cium van Katrijn' in braille en zwartletter (karton)
- Knuppel van Jan Klaassen (hout).
- Belletje aan de muts van Jan (metaal).
- Mattenklopper van Katrijn (pitriet)
- Dandang van Bagong – rijstpan met twee oren (papier-maché).
- Sapu lidi van Petruk – handbezem (vezel).
- Voelbare, vuurrode mond in 3D (kunststof).

Audio-pen 'De Voorlezer'

Elke pagina van het audioboek bevat aan de rechterzijde een uitstekend kunststoffen lipje. Dit bevat een cijfercode. Door met de punt van 'de Voorlezer' – een sprekende pen – hierop te drukken geeft deze informatie over de te tonen spelscènes, uitleg over de figuren, en de verklaring van enkele veelvoorkomende Nederlands-Indische woorden en uitdrukkingen.

Tas tactiel audioboek en documenten

Vilten tas ten behoeve van het tactiele poppentheaterboek waarop een linnen hoes met een afbeelding van Katrijn zwaaiend met een mattenklopper.

Inhoud: geïllustreerde documenten met voelbare afbeeldingen en teksten, kartonnen rode mond met de tekst 'De cium van Katrijn' in braille en zwart-letter, een sprekende pen + tactiele puzzels op zwelpapier.

Katrijn, Jan Klaassen, Semar, Nala Gareng, Bagong en Petruk

In 'De cium van Katrijn' vraagt de oud-Hollandse Katrijn eerst aan Jan Klaassen of hij met haar wil trouwen. Daarna vraagt ze het aan de Javaanse punakawan – wayang-kulitclowns. Semar, Nala Gareng, Bagong en Petruk zeggen allemaal nee. Petruk raadt haar aan met Jan Klaassen te trouwen. Jan zegt dan dat hij toch wél wil en Katrijn geeft hem een zoen (cium).

Wayang kulit

Wayang kulit is een theatervorm uit Indonesië. Het spel wordt gespeeld met kleurrijke, platte figuren die gemaakt zijn van leer (kulit) van de karbouw. Ze zijn aan beide zijden beschilderd en vaak versierd met een rijk patroon van gaatjes, waar het licht doorheen kan schijnen. Wayang kulit is stokpoppen- en schimmenspel tegelijkertijd. De figuren zijn over de hele lengte van hun lijf tussen een gespleten stok geklemd, die onderaan uitloopt in een handvat. De poppen hebben geleidingen in de schouders en de ellebogen. Aan de handen zitten dunne stokjes om de arm-bewegingen te leiden. De wayang-kulitfiguren worden door de schimmen- en poppenspeler (dalang) bewogen tegen een strakgespannen, langwerpige speelscherm (kelir), dat gewoonlijk wit met een rode rand is.

Wayang golek

Wayang golek wordt gespeeld met driedimensionale houten stokpoppen ('golek' betekent 'rondom'). De figuren gaan gekleed in een sarong: een van de heupen afhangende, dichtgenaaide, geplooid, geweven of gebatikte doek (kaïn).

De kop, het haar en de hoofdtooi van de poppen zijn als één geheel uit hout gesneden en fraai beschilderd. De kop kan naar links en rechts draaien.

Deze zit op een stok die dwars door de holle romp loopt en onderaan eindigt in een handvat. De hand van de speler wordt bedekt door de sarong van de pop. De figuur heeft – meestal – geen benen. De armen kunnen scharnieren in de schouders en de ellebogen. Aan de handen zijn dunne stokjes bevestigd om de beweging te sturen.

Gamelan-instrumentarium

Het gamelanorkest is een onmisbaar muzikaal onderdeel van een Indonesische wayangvoorstelling. Het orkest bestaat uit bronzen gongs en metallofonen, maar bevat ook trommen, een xylofoon, een bamboefluit en enkele snaarinstrumenten. Ook zangstemmen spelen een belangrijke rol. Gamelanmuziek klinkt heel anders dan westerse muziek. Dat komt niet alleen doordat het orkest is samengesteld uit een heel ander type instrumenten, maar ook doordat het in Javaanse toonladders gestemd is (dus niet chromatisch).

Krontjongmuziek

Krontjong: Indonesische muziek, waarin inheemse en westerse elementen vermengd zijn. Het woord 'krontjong' is een onomatopee. Het bootst het geluid na van het gekkelt op de vijfsnarige krontjong-gitaar.

Draaiorgel

De tonen van een draaiorgel worden voortgebracht door middel van zigzag gevouwen draaiorgelboeken, een blaasbalg en diverse orgelpijpen van verschillende breedtes en lengtes. De kartonnen orgelboeken zijn voorzien van meerdere – gekapte/gestante – gaatjes. Deze hebben verschillende lengtes. Daardoor kan lucht ontsnappen voor een langere of kortere toonduur. De blaasbalg wordt aangedreven door het draaien aan het orgelwiel. Op deze wijze wordt ook de rubberrol aangedreven, die zorgt voor het van links naar rechts doorvoeren van het orgelboek.

Jan Klaassen

Jan Klaassen is een oud-Hollandse poppenkastfiguur. Hij draagt een puntmuts, heeft een bochel, een grote kin en neus en een dikke buik. Jan is een Amsterdamse volksjongen. Hij is niet op zijn mondje gevallen en zit vol humor. Wie hem onrecht doet, kan rekenen op zijn spot of op een pak rammel met de stok. Hij is voor niets en niemand bang, behalve voor zijn vrouw Katrijn.

Katrijn

Katrijn is de vrouw van Jan Klaassen. Zij draagt een luifelmutsje en in 'De cium van Katrijn' een sarong (gebatikte en rechthoekige wikkelrok, kan ook om het gehele lichaam worden gedragen). Mooi is Katrijn niet. 'Ze heb een neus als een boegspriet en een mondje waar wel vijf mud aardappele in kenne', aldus Jan. Zij en haar man zijn altijd aan het bakkeleien, maar Katrijn is de baas.

Punakawan

De punakawan zijn de narren in de wayangverhalen en de dienaren van de goede helden. Het woord 'punakawan' betekent 'volgelingen van een hooggeplaatste figuur'. In de wayangverhalen treden ze op als bediende van een vorst of prins en luisteren ze naar diens problemen en bevelen; ze verklaren die voor de toeschouwers en geven commentaar en advies, vooral aan de vorst of prins. Ze geven in aparte intermezzo's commentaar op alledaagse sociale toestanden en de politiek. Ze zijn ook grappig en maken veel woordgrappen, maar zijn zeker niet honderd procent te vergelijken met onze circusclowns.

Semar

Semar is een goddelijke en wijze nar. Hij wordt ook als de vader van Petruk, Nala Gareng en Bagong genoemd. Semar is een dikke, gedrongen figuur met een uitstulpende buik en achterwerk. Zijn borst is geprononceerd. Hij heeft een kuifje op zijn hoofd en een platgeslagen neus. Bij de linkerhand steekt de wijsvinger uit en de rechterhand is een gebalde vuist. Semar is intermediair tussen mensen en goden en dienaar en raadgever van de vorsten.

Nala Gareng

Nala Gareng is een eigenwijs ventje. Net als bij Petruk en zijn vader Semar zit er op zijn hoofd een haarlokje. Hij heeft een groot rollend oog en een dikke neus.

Bagong

Bagong, de derde zoon van Semar is assertief (durft voor zichzelf op te komen). Hij heeft een inspringend neusje, een dikke uitstekende onderlip en een groot oog. Op zijn achterhoofd heeft ook hij een forse toef krulhaar.

Petruk

Petruk is de tweede zoon van Semar en goed van de tongriem gesneden. Hij is een bonenstaak met een lange nek, een hangend buikje en een flinke vooruitstekende neus.

Digitaal aanbod

'De cium van Katrijn'. Audio – gesproken tekst, beeld en krontjongmuziek:

<http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/cium.html>.

Krontjongband, Indische club – Amsterdam. LIEF INDIE (ca. 1930):

<https://www.youtube.com/watch?v=0KdCo50nQAY> (3.04 min.).

Tekst en gamelan met draaiorgel – arrangement Sinta Wullur:

http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/mp3/cium_compleet.mp3.

Tekst en gamelan met draaiorgel – arrangement Renadi Santoso:

http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/ciumvideo_2.html

Verklarende woordenlijst:

<http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/mp3/woordenlijst.mp3>.

Projectinformatie 'Je lah je kripoet':

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Jelahjekripoet.pdf>.

Engelstalige projectinformatie 'Je lah je kripoet':

<http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/ciumenglish.pdf>.

Je lah je kripoet. Nederlands-Indisch tactiel audioboek 'De cium van Katrijn'. Tableau de la troupe:

<http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/tactielaudioboek.pdf>

Doepak nr. 293a, drie tekst-, muziek- en beeldbestanden:

<http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak293a.pdf>

Concept, uitvoering en composities

- Gamelan- met draaiorgelcomposities: Sinta Wullur en Renadi Santoso.
- Realisatie stoffen audioboek: Birgit Tomesen, creatief atelier 10 x tien.
- Inspiratiebron: illustraties van Elsje Zwart.
- Tekstbijdragen Nederlands-Indisch: Edith Baartmans-Otten.
- Braille, combischrift: CBB.
- Techniek: Herald de Graaf.
- Implementatie website, audio etc.: Thomas de Graaf.
- Concept, idee, teksten en presentatie: Otto van der Mieden.

Bijlagen

Rijmtekst en afbeeldingen I t/m XV: tactiel audioboek 'De cium van Katrijn'.

De cium van Katrijn

Een Nederlands-Indisch poppentheater-en-voelboek met de oud-Hollandse Katrijn en Jan Klaassen, en de Javaanse punakawan Semar, Nala Gareng, Bagong en Petruk

Adoeh –
Jan Klaassen,
branie Jan,
trouw je
met mij,
met je
Hollandse
poppenkast
en je bel en
je knuppel
opzij?

Kassian –
Katrijntje,
mijn klompen
zijn kwijt,
en op blote
kakkies
banjeren
geeft
trouwen
veel spijt.

Adoeh – Semar,
pak Semar,
trouw je
met mij,
met je
bolle billen,
je kuifje
en je armpje
opzij?

Adoeh – Katrijntje,
adoeh, dat is niet
mijn pakkie-an.
Als ik je zie,
voel ik me
niet senang.

Adoeh –
Nala Gareng,
trouw je
met mij,
met je
uitgezakte
buikje, jouw
pisang-soesoe-
neus en je
beentje
opzij?

Adoeh – Katrijntje,
adoeh, maar
zoals je ziet,
met zo'n
uiterlijk
gaat trouwen
toch niet!

Adoeh – Bagong,
mijn lieve Javaanse
vriend,
wil jij nasi koening
voor mij maken,
dat als selamatan
dient?

Eskies – Katrijntje,
ach wat een pech,
ik wil wel voor je
koken, maar mijn
dandang is weg.

Adoeh – Petruk,
pietere Petruk,
trouw je met
mij,
met je neus
als een ketimoen
en je sapu lidi
opzij?

Adoeh – Katrijntje,
adoeh, dat
geeft alleen
maar soesa.
Trouw toch
katjoeng Jan.
Dat is een
echte Belanda.

Adoeh – Katrijntje,
nona Katrijn,
trouw je met
mij,
met je gebatikte
sarong, je mutsje
en je mattenklopper
opzij?

Soedah, zegt
Katrijntje,
laten we
dat nu maar
doen.
Ze omhelst
mas Jan innig,
en geeft hem
een cium.

De cium van Katrijn Tactiel poppentheater-audioboek

Afbeeldingen I

De cium van Katrijn Dalang met Semar en Petruk

Afbeelding II

Poppenspe(e)lmuseumdirecteur en poppenspeler Otto van der Mieden als dalang met twee punakawan – Javaanse clowns. Semar (linker stokpop) en Petruk (rechts). Otto draagt een beskap, een Javaans jasje met afbeeldingen van wayang-kulitfiguren. Op zijn hoofd heeft hij een blangkon, een traditioneel Javaans hoofddeksel.

De cium van Katrijn

Dalang met een pagina uit het tactiele poppentheater-audioboek

Afbeelding III

De cium van Katrijn
Tactiel poppentheater-audioboek met tas

Afbeelding IV

De cium van Katrijn
Tactiel poppentheater-audioboek

Afbeelding V

De cium van Katrijn

Tactiel audioboek: pagina 1 en 2

Afbeeldingen VI

Voorplat 'De cium van Katrijn', een rode tactiele mond van karton met een tekst in braille en zwartschrift.

Zwart-witte bamboe-omlijsting met de titelpagina in combischrijft: braille met synchroon lopend zwartschrift/drukletter.

De cium van Katrijn

Tactiel audioboek: pagina 3 en 4

Afbeeldingen VII

Pagina van 'De cium van Katrijn' – tactiel audioboek met uitstekend audiotekstlipje. Spelscène: de oud-Hollandse Jan Klaassen met tussen zijn vilten handjes zijn houten knuppel. Hij heeft een bultige rug en een grote neus. Jan is gekleed in een gebreid jakje. Aan zijn puntmuts zit een belletje, zijn mond is een stukje rits.

Het hoofd van een naar rechts kijkende Katrijn. Zij draagt een luifelmutsje dat ruikt naar lavendel. Onder haar mutsje een haarknotje van wol. Haar mond is een stukje rits. Extra: omkaderde tekstballon met tekst in combi schrift.

De cium van Katrijn
Tactiel audioboek: pagina 5 en 6

Afbeeldingen VIII

Pagina van 'De cium van Katrijn' – tactiel audioboek met audiotekstlipje. Spelscène: naar links kijkende Jan Klaassen met tekstballon. Aan de muts van Jan zit een belletje, zijn mond is een stukje rits.

Naar rechts kijkende Javaanse wayang-kulitclown Semar. Zijn lijf is goudkleurig en gemaakt van leer van een karbouw. Hij heeft een flinke buik en bilpartij. Op zijn hoofd zit een zacht aanvoelend kapje van leer. Zijn twee armen kunnen bewogen worden door benen stokjes. Om de polsen heeft hij een armband. Zijn gebatikte buidel bevat steranijs.

De cium van Katrijn

Tactiel audioboek: pagina 7 en 8

Afbeeldingen IX

De cium van Katrijn

Tactiel audioboek: pagina 9 en 10

Afbeeldingen X

Pagina van 'De cium van Katrijn' – tactiel audioboek met audiotekstlipje. Spelscène: de Javaanse wayang-kulitclown Nala Gareng met knolneus en een bol, bloot buikje. Zijn hoofd steekt uit boven het lijsttoneel. Aan zijn linkerarm zit een buidel dat gevuld is met kruidnagel. Om zijn polsen zit een armband. Zijn linkerbeen hangt over het rechthoekige en gebatikte speelkader. De blote voet bevat vijf tenen. Zijn rechterarm kan bewogen worden door een manipuleerstokje dat gemaakt is van bamboe.

Katrijn met tekstballon, haar luifelmutsje ruikt naar lavendel.

De cium van Katrijn

Tactiel audioboek: pagina 11 en 12

Afbeeldingen XI

Pagina van 'De cium van Katrijn' – tactiel audioboek met audiotekstlipje. Spelscène: tekstballon met de naar links kijkende Javaanse wayang-kulitclown Nala Gareng. De linkerarm kan bewogen worden door middel van een van bamboe gemaakt speelstokje. Boven zijn vijfvingerige en duidelijk voelbare hand zit om zijn linkerpols een armband. De naar rechts kijkende Javaanse wayang-kulitclown Bagong met een dandang – rijstpan met deksel en twee oren – gevuld met foelie. Op zijn goudkleurige en leren hoofd zit een naar achteren uitstekend toefje haar. Hij heeft een platte neus en een groot oog. Aan de pols van zijn rechterarm zit een armband en een gestrikt en stoffen buideltje dat ook foelie bevat. De vijf vingers van zijn hand zijn goed voelbaar. Het speelstokje is gemaakt van bamboe.

De cium van Katrijn

Tactiel audioboek: pagina 13 en 14

Afbeeldingen XII

Pagina van 'De cium van Katrijn' – tactiel audioboek met audiotekstlipje. Spelscène: tekstballon met een naar links kijkende Katrijn. Haar luifelmutsje ruikt naar lavendel. Tekstballon met de naar links kijkende Javaanse wayang-kulitclown Bagong. Op zijn hoofd zit een toefje haar.

De cium van Katrijn

Tactiel audioboek: pagina 15 en 16

Afbeeldingen XIII

Pagina van 'De cium van Katrijn' – tactiel audioboek met audiotekstlipje. Spelscène: naar rechts kijkende Javaanse wayang-kulitclown Petruk met in zijn rechterhand een sapu lidi – handbezem van vezel. Om zijn polsen zit een armband. Hij heeft een goudkleurig hoofd met daarop een naar achteren hangend toefje haar. Zijn puntige neus steekt flink naar voren. De twee zeer lange armen kunnen bewogen worden door een speelstokje gemaakt van been – hoorn van een karbouw. Tekstballon met een naar rechts kijkende Katrijn. Haar luifelmutsje ruikt naar lavendel.

De cium van Katrijn

Tactiel audioboek: pagina 17 en 18

Afbeeldingen XIV

Pagina van 'De cium van Katrijn' – tactiel audioboek met audiotekstlipje. Spelscène: tekstballon met de naar links kijkende Javaanse wayang-kulticlown Petruk. Hij is herkenbaar aan zijn puntige neus en het haartoefje op zijn hoofd.

De oud-Hollandse Katrijn met een gebatikte sarong – wikkelrok. Tussen haar vilten handjes een gevlochten mattenklopper van pitriet. Haar luifelmutsje ruikt naar lavendel.

De cium van Katrijn

Tactiel audioboek: pagina 19 en 20

Afbeeldingen XV

Pagina van 'De cium van Katrijn' – tactiel audioboek met tekstlipje. Spelscène: tekstballon met een naar links kijkende Jan Klaassen. Hij heeft een flinke vooruitstekende kin. Aan zijn puntmuts zit een belletje. Zijn mond is gemaakt van een stukje rits.

Tekstballon met een naar rechts kijkende Katrijn. Haar luifelmutsje ruikt naar lavendel. Haar mond is gemaakt van een stukje rits.

De cium van Katrijn

Tactiel audioboek: pagina 21

Afbeelding XVI

Pagina van 'De cium van Katrijn' – tactiel audioboek met audiotekstlipje. Spelscène: begroeting van de bultige oud-Hollandse Jan Klaassen met zijn vrouw Katrijn. Beiden hebben een grote neus en vilten handjes, hun monden zijn gemaakt van een rits. Jan zijn rood-witte lijfje is gebreid van wol. Op de twee knopen van zijn broek zit een ster. Aan zijn naar voren hangende puntmuts zit een metalen belletje. Aan zijn buiten de theateromlijsting bungelende beentjes zitten houten klompen. De rechts van hem zittende Katrijn draagt een sarong – een gebatikte wikkelrok. Haar luifelmutsje ruikt naar lavendel.

De cium van Katrijn

Tactiel audioboek: pagina 22

Afbeelding XVII

Met dank aan

Vrienden van het Poppenspe(e)lmuseum
Friends of the Dutch Puppetry Museum

M

mondiaal
fonds

KITLV

Vereniging KITLV

ZABAWAS

Bosch Uyt den Bogaard Stichting

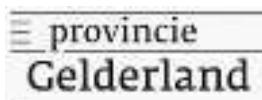

**KICKSTART
CULTUUR
FONDS**

**PBC GELDERLAND
CULTUURFONDS**

PBC Gelderland
Het Mijndershuis Fonds

VSBfonds,
iedereen doet mee

Afbeelding logo Poppenspe(e)lmuseum: oud-Hollandse Jan Klaassen en de Indonesische nar Semar (wayang-kulitfiguur).
Illustratie: Ad Swier en Elsje Zwart. Concept: Otto van der Mieden.

Afbeeldingen links en rechts: uitgesneden en gespleten bamboestengel. Dubbele verbindingskern waartussen een buffel-
lederen wayang-kulitfiguur – van top tot teen – wordt vastgezet aan de voor- en achterzijde. Het onderste, dikke en
puntige gedeelte is het handvat. De dalang (wayang-kulitspeler) prikt de handgreep van de figuur die niet in actie is
– of als deze met beide armen moet bewegen – in de zachte en liggende stam van een pisang-/bananenplant (debog).
Deze bevindt zich horizontaal onder het wayangscherm (kelir). De debog is vaak langer dan de breedte van het speel-
scherm. In beide uitstekende gedeeltes worden de figuren die niet ten tonele verschijnen, geplaatst. Ze zijn als het
ware de toehoorders/figuranten.

